

Recenzie

Sarrah Kassem: Work and Alienation in the Platform Economy. Amazon and the Power of Organization

Bristol University Press. 2023, počet strán 222, ISBN 978-1529226546

Platformová ekonomika je moderným fenoménom, ktorý naberá v posledných rokoch na sile (v mnohom za to vďaka pandémie Covidu-19), vďaka čomu pomaly mení tvár pracovného trhu, ako ho poznáme. Práve v tomto kontexte je evidentný prínos knihy *Work and Alienation in the Platform Economy* podrobne sa venujúcej vplyvu fungovania jednotlivých platforiem v rámci digitálnej platformovej ekonomiky a to nie len z organizačného hľadiska, ale hlavne z hľadiska pracujúcich. Autorka skúma vývoj foriem práce v kontexte fenoménu platformovej či digitálnej ekonomiky na príklade dvoch prípadových štúdií – zamestnankýň a zamestnancov v amerických a nemeckých skladoch Amazonu a ľudí pracujúcich skrz digitálnu platformu Amazon MTurk. Vo svojom texte prináša alternatívu k deterministickým či korelačným predstavám o vývoji pracovnej situácie v rôznych organizáciách a naopak stavia do popredia autonómiu (agency) samotných pracujúcich, ilustrovanú na rôznych formách moci, ktoré vo svojej pozícii (aj keď obmedzene) nachádzajú a rôznymi spôsobmi využívajú. Ponúka konceptualizáciu a skúmanie platforiem nie pomocou prístupu zhora dole (top down approach), práve naopak, poskytuje pohľad z perspektívy pracujúcich. Názorne ilustruje pracovné trendy posledných rokov (ako flexibilita výkonu práce či jeho digitalizácia) a kriticky ich reflektuje skrz postavenie pracujúcich, ich schopnosť organizovať sa a vyjednávať lepšie pracovné podmienky či ich triedne vedomie. Sarrah Kassem sa téme platformovej ekonomiky a špecificky práce v Amazone venuje z rôznych uhlov pohľadu, často v kontexte pandémie koronavírusu, už od roku 2020, odkedy na túto tému vydala okrem recenzovanej knihy 5 odborných článkov. Kniha *Work and Alienation in the Platform Economy* vychádza z dizertačnej práce autorky a s ňou spojeným výskumom, bližšie sa však čitateľ o podobe metodológie výskumu či dátach, na ktorých text stojí, nedozvie.

V úvode autorka načrtáva obsah knihy, v ktorom približuje platformy a ich kategórie – vysvetľuje špecifiká práce pre platformy závislé na polohe (location based platforms - pracujúci v skladoch, zamestnanci platforiem ako Uber či Airbnb) verzus špecifiká platforiem závislých na webe (web based platforms - Upwork, Clickworker či Amazon MTurk), ktoré ďalej delí na základe formy vyplácania zamestnancov na tie, v ktorých zamestnanci dostávajú tradičnú

mzdu, ďalej na tie, v ktorých sú platení podľa odpracovaného času (gig time-wage) a nakoniec na tie, ktoré zamestnancov platia na základe splnených úloh (gig piece-wage). Následne poskytuje čitateľstvu základné porovnanie vybraných prípadov a teoretických konceptov, s ktorými v knihe pracuje. V neposlednom rade popisuje štruktúru knihy a poskytuje prehľad informácií v jednotlivých častiach a kapitolách.

Kniha je (mimo úvodu a záveru) rozdelená na tri časti – prvá časť, *Examining the World of Work and Workers*, je časťou teoretickou. Skladá sa z dvoch kapitol, z čoho prvá predstavuje Marxov koncept odcudzenia a jeho typy, zatiaľ čo druhá vysvetľuje prístup zdrojov moci v kontexte vysvetlenia autonómie (agency) pracujúcich. Autorka v tejto časti veľmi zrozumiteľne vysvetľuje historický realizmus a z neho vychádzajúci marxistický pohľad na fungovanie kapitalizmu či postavenia pracujúcich v jeho štruktúrach. Jasne a detailne vysvetľuje formy a príčiny odcudzenia, rovnako ako aj prepojenie autonómie pracujúcich s momentálnym spoločenským kontextom v rámci prístupu zdrojov moci. Vykresľuje formy mocenských zdrojov, ktoré môžu pracujúci použiť na vysporiadanie sa s meniacimi sa politicko-ekonomickými podmienkami, často zhoršujúcimi ich situáciu. Práve špecifiká štruktúrálnej, asociačnej, inštitucionálnej či spoločenskej moci používa Kassem ďalej v analytickej časti knihy na zobrazenie špecifik postavenia pracujúcich v rámci rôznych typov platforiem či rôznych typov príjmu.

Teoretickú formu má aj časť druhá, *The Birth and Growth of Platforms*, ktorá naopak predstavuje históriu a kontext vývoja platformovej ekonomiky a rast ekonomického impéria Amazonu. Prvá kapitola v tejto časti poskytne čitateľstvu hneď na začiatku stručnú históriu internetu, na ktorú následne naviaže detailnejším opisom vývoja prvých platforiem v *dot-com* ére na prelome milénia, preklápajúcej sa do obdobia začiatku 21. storočia, kedy sa na tzv. webe 2.0 objavuje druhá generácia platforiem, označovaných za demokratizované a končí sa treťou generáciou vyrastajúcou v následkoch ekonomickej krízy v roku 2008. Kapitola 5 sa venuje kontextualizácii rastu Amazonu, v rámci čoho vysvetľuje ako Amazon vznikol a čo všetko stojí za jeho ekonomickým úspechom. Autorka ilustruje schopnosť Amazonu využiť príležitosti, ktorých sa iné firmy nechytali, pro-zákaznícky prístup, tlak na efektivitu či dopad pandémie koronavírusu a analyzuje ich vplyv na to, ako vyzerá Amazon dnes.

V tretej časti, *Workers on the (Digital) Amazon Shop Floor*, skladajúcej sa zo šiestich kapitol, môže čitateľstvo nájsť analytickú časť knihy. Prvé dve kapitoly sa venujú primárne zamestnankyniam a zamestnancom v skladoch Amazonu v USA a Nemecku, pričom zobrazujú robotizáciu procesu vybavovania objednávok (v rámci ktorého je v podstate jediným ľudským rozhodnutím to,

koľko výplne pôjde do balíka), ich postavenie k možnostiam organizovania sa a s tým súvisiace prekážky. Všetky tieto faktory dopĺňa Kassem kontextom reakcií Amazonu na snahu zamestnancov niečo na svojom postavení zmeniť, jeho stratégie týmto snahám vopred zabrániť a spôsoby, akými na ne pracujúci reagujú. Nasledujúce kapitoly 8 a 9 ponúkajú podobný pohľad na prípad digitálnej platformy Amazon MTurk, fungovaním kontrastujúcej už predstaveným skladom. Ukazujú princíp fungovania platformy, rovnako ako postavenie pracujúcich v jej štruktúrach a ich ambivalentný vzťah s digitalizáciou. Jej následkom je totižto flexibilná, no prekarizovaná a časovo i psychicky náročná práca, v rámci ktorej pracujúci prakticky trénujú umelú inteligenciu, aby ich mohla nahradiť. Na druhú stranu, vzhľadom na organizáciu platformy a práce, práve digitálne komunikačné platformy sú nástrojom, pomocou ktorého sa priestorovo roztrúsení spolupracovníci môžu organizovať a vytvárať nátlak na Amazon ako zodpovednú entitu. Analýza v kapitolách 6 a 7, rovnako ako v kapitolách 8 a 9 je v oboch prípadoch zameraná na jeden konkrétny príklad – buď pracujúcich vo fyzických skladoch Amazonu alebo pracujúcich skrz digitálnu platformu Amazon MTurk. Posledné dve kapitoly tretej časti tieto pohľady prepájajú a umiestňujú do širšieho kontextu. Popisujú podobnosti a rozdielnosti týchto dvoch platformiem so širšími spoločenskými trendmi, inými významnými platformami a historickými premenami. Následne reflektujú možnosti reakcií pracujúcich na aktuálny vývoj, rovnako ako jeho možné smerovanie do budúcnosti či implikácie rozvoja platformovej ekonomiky pre širší trh práce.

Ako celok prináša kniha autorky Sarrah Kassem detailný a komplexný pohľad na trend platformovej ekonomiky posledných rokov, doplnený o snahu priblížiť postavenie a pocity pracujúcich v rámci rôznych foriem digitalizovaných platformiem. Samotný text je na niekoľkých miestach doplnený prehľadnými tabuľkami prispievajúcimi k hĺbkovému pochopeniu problematiky. V mnohých prípadoch však snaha o komplexné predstavenie širšieho trendu platformovej ekonomiky v spoločnosti pomocou príkladov iných firiem (Deliveroo, Uber apod.) prichádza do popredia na úkor detailnejšej ilustrácie situácie vo vybraných prípadových štúdiách a chvíľami je tak situácia a prežívanie pracujúcich (ktoré sú hlavným zameraním knihy) v následku tohto rozhodnutia potlačené do úzadia a predstavené takmer povrchovo. Celkovo sa autorka, napriek svojej snahe, venuje pohľadu samotných pracujúcich veľmi okrajovo. Okrem nezrovnalosti medzi zameraním knihy a prevedením v niektorých kapitolách sa v texte objavuje aj nezrovnalosť medzi ťažiskovým obsahom knihy a záverom, ktorý sa neúmerne veľkou časťou venuje (medzi)národnej regulácii firiem pracujúcich na platformovom základe, i keď v predošlých kapitolách je tomu venovaná len malá časť textu.

Napriek týmto pár výhradám je kniha *Work and Alienation in the Platform Economy* od autorky Sarrah Kassem celkovo dobrým textom, ktorý je prínosný ako pre odbornú, tak i laickú verejnosť zaujímavú sa o problematiku práce prekarizovanej v následku digitalizácie či o situáciu a možnosť organizovania sa pracujúcich digitálnych platforiem.

Bc. Alžbeta Ludmová
Masarykova Univerzita, Brno